

Date: 21st April-2026

O‘ZBEK XALQ DOSTONI “ALPOMISH” VA INGLIZ XALQ BALLADALARIDA
ROBIN HOOD OBRAZI: QIYOSIY-TIPOLOGIK TAHLIL

Yangiboyeva Baxtigul

Oriental Universiteti, 1-bosqich Magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada Alpomish dostoni va Robin Hood haqidagi balladalar qiyosiy-tipologik yondashuv orqali tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi epik matnlarda qahramon arxetipi, adolat tushunchasi va ijtimoiy idealning badiiy shakllanish mexanizmlarini aniqlashdir. Struktur-semantik, komparativ va diskursiv metodlardan foydalanilgan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, har ikki epik an’anada ideal qahramon va adolat tushunchasi mavjud, ammo ular turli tarixiy-madaniy kontekstda farqlanadi. Alpomish jamiyat barqarorligini mustahkamlovchi integrativ qahramon sifatida, Robin Hood esa ijtimoiy tenglik va qarshilik ramzi sifatida namoyon bo‘ladi. Formulaviy poetika va ayol obrazlari har ikki matnda epik strukturaning muhim qismi sifatida xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: folklor poetikasi, epik diskurs, qahramon arxetipi, adolat konsepti, formulaviy poetika, qiyosiy-tipologik tahlil, epik xronotop, gender motivlari

Abstract. This article offers a comparative-typological analysis of the Uzbek folk epic Alpomish and the English folk ballads about Robin Hood. The primary objective of the study is to identify the artistic and narrative mechanisms through which the hero archetype, the concept of justice, and the social ideal are constructed within two distinct cultural traditions.

The research applies structural-semantic, comparative, and discursive approaches to examine the mythopoetic formation of the hero, the use of formulaic poetics, the organization of epic chronotope, and the representation of gender roles. The findings indicate that while both traditions share common archetypal foundations—such as the ideal hero, moral values, and the pursuit of justice—their interpretation is shaped by specific historical and cultural contexts.

Keywords: folklore poetics, epic discourse, hero archetype, concept of justice, formulaic poetics, comparative typology, epic chronotope, gender motifs

Аннотация. В данной статье представлен сравнительно-типологический анализ узбекского народного эпоса Alpomish и английских народных баллад о Robin Hood. Основная цель исследования заключается в выявлении художественных механизмов репрезентации архетипа героя, концепта справедливости и социального идеала в различных культурных традициях.

В работе используются структурно-семантический, компаративный и дискурсивный методы анализа. Рассматриваются мифопоэтическое формирование образа героя, особенности формульной поэтики, модель эпического хронотопа, а также гендерные аспекты. Результаты исследования показывают, что при наличии общих архетипических основ интерпретация ключевых понятий зависит от национально-культурного контекста.

Date: 21st April-2026

Ключевые слова: поэтика фольклора, эпический дискурс, архетип героя, концепт справедливости, формульная поэтика, сравнительно-типологический анализ, эпический хронотоп, гендерные мотивы

Kirish. Folklor - jamiyatning tarixiy xotirasi va madaniy ongini saqlovchi murakkab semantik tizimdir. Epik janrlar xalqning ideal inson haqidagi tasavvurlarini badiiy obrazlar orqali ifodalaydi.

Alpomish dostonida qahramonlik, sadoqat va vatanparvarlik g'oyalari markaziy o'rin egallaydi. Masalan, Alpomishning bolalikdagi jasorati va favqulodda kuchi uni epik arxetip sifatida ko'rsatadi. Shu bilan birga, uning zindonga tushishi va undan qutulishi -V. Proppning "qahramonning sinovdan o'tishi" modelining epik versiyasi sifatida qaraladi.

Robin Hood balladalarida esa ijtimoiy adolat va erkinlik g'oyalarini ilgari suradi. Masalan, Sherif bilan to'qnashuvlarda Robin Hood boylardan olib kambag'allarga beradi, shuningdek, "Merry Men" bilan hamkorlik qilib jamiyatdagi ijtimoiy tenglikni mustahkamlaydi.

Qahramon arxetipi shundaki Alpomish arxetipi klassik "alp" qahramon modeliga mos keladi. Bolalikdagi jasorati, janglarda ko'rsatgan mardligi va zindondan qutulishi uni ideal epik qahramonga aylantiradi.

Masalan: "Alpomish bir qo'lida qilich, bir qo'lida qamchi bilan yovlarni mag'lub etdi va qabilasini himoya qildi" [1, 45-b.].

Robin Hood esa ijtimoiy adolat himoyachisi sifatida namoyon bo'ladi. Boylar va kambag'allar o'rtasida tenglikni tiklash orqali u epik matnda subversiv qahramon sifatida ko'rsatiladi. Masalan, balladalarda Robin Hood:

"He took from the rich, gave to the poor, and led his men through the forest in defiance of the law" [2, Vol. 3, p. 101].

Shu bilan, Alpomish jamiyat barqarorligini ta'minlovchi integratsiyaga xizmat qilsa, Robin Hood individual va kollektiv qarshilikni ramziy qiladi.

Formulaviy poetikasi: Og'zaki epik ijodning markaziy xususiyati - formulaviylik.

Alpomish dostonida: takroriy epitelar, parallel sintaksis va tipik syujet modellar keng qo'llaniladi. Masalan, jang sahnalarida:

"Qo'li qilichli, ko'zi olovli Alpomish yovlarni birma-bir mag'lub etdi" [1, 78-b.].

Robin Hood balladalarida esa refrenlar, hamkorlik dialoglari va "Merry Men" harakatlari ritmik va struktur barqarorlikni ta'minlaydi:

"With bow in hand and heart so true, he roamed the greenwood all anew" [2, Vol. 1, p. 12].

Adolat konsepti shundaki Alpomishda adolat urug'-qabila birdamligi va jamiyat barqarorligi bilan bog'liq. Masalan, Alpomish yovlarni mag'lub etib, qabilasini xavfsizligini ta'minlaydi, bu restorativ adolatning epik tasviridir.

Robin Hoodda adolat boylar va kambag'allar o'rtasida tenglikni tiklash orqali namoyon bo'ladi.

Date: 21st April-2026

Masalan: “He robbed the greedy Sheriff to feed the hungry, ensuring fairness in the land” [2, Vol. 3, p. 78].

Natijada, adolat konsepti har ikki epik matnda mavjud, ammo tarixiy va madaniy sharoitga qarab talqini farq qiladi.

Gender va ayol obrazlari: Alpomishda Barchin qahramonning axloqiy legitimatsiyasini ta'minlaydi va faqat sevgi obyektini emas, balki semantik jihatdan faol subyektdir [1, 142-b.].

Robin Hood an'anasida Maid Marian obrazining roli ruhiy tayanch sifatida namoyon bo'lib, ba'zan faol epik harakatlarda ham ishtirok etadi [2, Vol. 3, p. 110].

Shu bilan, har ikki epik matnda ayol obrazlari passiv emas, balki qahramonlarning harakatlariga semantik jihatdan bog'liq va faol rol o'ynaydi.

Epik xronotop jihatdan Alpomish va Robin Hood matnlarida epik xronotop vaqt va makon orqali qahramon harakatlarini strukturaviy ravishda tashkil etadi. Masalan: Alpomish safarlari, janglar va zindondan qutulishi orqali vaqt-makon tizimi yaratiladi. Robin Hood esa o'rmon va shahar makonida faoliyat ko'rsatib, epik voqealarni ritmik va formula asosida tarqatadi.

Xulosa. Qiyosiy-tipologik tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, Alpomish dostoni hamda Robin Hood haqidagi balladalar turli madaniy makonlarga mansub bo'lishiga qaramay, ular umumiy arxetipik asosga ega bo'lgan epik tizimlar sifatida namoyon bo'ladi. Har ikki an'anada qahramon obrazi nafaqat individual jasorat timsoli, balki jamiyatning axloqiy, ijtimoiy va ideologik qadriyatlarini ifodalovchi markaziy semantik yadroni tashkil etadi.

Tahlil shuni aniqladiki, Alpomish obrazi klassik epik “alp” modeli doirasida shakllanib, unda qahramonning asosiy funksiyasi jamiyat yaxlitligini saqlash, urug'-qabila birdamligini mustahkamlash va tashqi tahdidlarga qarshi kollektiv himoyani ta'minlashdan iborat. Bu esa uni integrativ va stabilizator qahramon tipiga kiritadi. Aksincha, Robin Hood obrazi ijtimoiy tizim ichidagi nomutanosiblikka qarshi chiqadigan, mavjud tartibni tanqid qiluvchi va adolatni qayta taqsimlash orqali tiklashga intiluvchi subversiv qahramon sifatida shakllangan. Shu jihatdan, u ijtimoiy qarshilik va alternativ adolat modelining ramziy ifodasidir.

Formulaviy poetika nuqtai nazaridan, har ikki epik tizim og'zaki ijod an'alariga xos bo'lgan takroriy strukturalar, epitetlar va sintaktik parallelizmlar orqali shakllangan. Biroq ularning funksional yuklamasi turlicha: Alpomishda formulalar epik ulug'lash va qahramonlikni idealizatsiya qilishga xizmat qilsa, Robin Hood balladalarida ular ko'proq ritmik dinamika va kollektiv harakatni ifodalash vositasi sifatida ishlaydi. Bu farq epik matnlarning kommunikativ strategiyasidagi tafovutni ko'rsatadi.

Adolat konsepti ham har ikki matnda markaziy kategoriya bo'lsa-da, uning semantik talqini sezilarli darajada farqlanadi. Alpomishdagi adolat restorativ xarakterga ega bo'lib, mavjud ijtimoiy tartibni tiklash va mustahkamlashga qaratilgan. Robin Hood an'anasida esa adolat redistributiv model asosida qurilib, ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish

Date: 21st April-2026

va boylikni qayta taqsimlash orqali amalga oshiriladi. Bu esa epik matnlarning tarixiy-kontekstual shartlanganligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Gender aspektlari tahlili shuni ko'rsatadiki, har ikkala an'anada ayol obrazlari passiv fon elementi emas, balki qahramon faoliyatini legitimatsiya qiluvchi va semantik jihatdan yo'naltiruvchi muhim komponent hisoblanadi. Barchin va Maid Marian obrazlari orqali epik diskursda axloqiy me'yorlar, sadoqat va ijtimoiy rollar tizimi aks ettiriladi.

Epik xronotop darajasida esa makon va zamon kategoriyalari qahramonning sinovdan o'tishi, transformatsiyasi va ijtimoiy funksiyasini ochib beruvchi strukturaviy vosita sifatida xizmat qiladi. Alpomishda keng geografik harakat va vaqt davomiyligi epik monumentalizmni yuzaga keltirsa, Robin Hood balladalarida o'rmon makoni va qisqa epizodik vaqt birliklari dinamik va fragmentar narrativni shakllantiradi.

Umuman olganda, mazkur tadqiqot epik folklorda universallik va milliy o'ziga xoslikning dialektik birligini ko'rsatadi. Arxetipik strukturalar global xarakterga ega bo'lsa-da, ularning konkret badiiy ifodasi har bir xalqning tarixiy tajribasi, ijtimoiy tuzumi va madaniy qadriyatlar bilan bevosita belgilanadi. Shu bois, epik qahramon obrazi faqat badiiy konstruksiya emas, balki muayyan madaniy ong va ijtimoiy idealning konsentrlashgan ifodasi sifatida talqin qilinishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Alpomish / H. Zarif. – Toshkent: G'afur G'ulom nashriyoti, 1998. – 400 b.
2. Child F. J. The English and Scottish Popular Ballads. – Boston: Houghton, Mifflin and Company, 1882–1898. – Vol. 1–5.
3. Imomov K. O'zbek xalq og'zaki poetikasi. – Toshkent: Fan, 2005. – 256 b.
4. Vladimir Propp. Morfologiya skazki. – Moskva: Nauka, 1969. – 168 s.
5. Alan Dundes. Interpreting Folklore. – Bloomington: Indiana University Press, 1980. – 312 p.
6. Muratxodjayeva, F. X. (2026). EMOTSIONAL-EKSPRESSIV LEKSIKANING DISKURSIV-SEMANTIK XUSUSIYATLARI VA INSON RUHIYATINING VERBAL TASVIRI. *Latin American journal of education*, 6(3), 10-16.
7. MURATKHODJAEVA, F. (2025). MILLIY MADANIYAT VA HISSIY LEKSIKA: KONSEPTUAL YONDASHUV. «*ACTA NUUZ*», 1(1.7), 257-259.

